

ACTA

A PTK. EMBERKÉPE – EGYÉN, CSALÁD, TÁRSADALOM
AZ ELMÚLT 10 ÉV POLGÁRI JOGFEJLŐDÉSÉBEN*A konferencia tanulmányai elé*

A PPKÉ JÁK Polgári Jogi Tanszéke a tízéves Polgári Törvénykönyv hatálybalépésének kerek évfordulójáról „A Ptk. emberképe – egyén, család, társadalom az elmúlt 10 év polgári jogfejlődésében” című konferencia keretében 2024. május 31-én emlékezett meg. A konferencia előadói tanszékünk oktatói és kiemelkedő tanulmányi eredményű PhD-hallgatói voltak, vitavezetésre pedig más hazai polgári jogi tanszékek meghívott oktatóit kértük föl. Az itt feldolgozott tematika sokszínűsége egyaránt példázza a korábbi szabályozáshoz képest kibővült hatályos Ptk. joganyagának és a tanszékünkön oktató kollégák kutatási területeinek szerteágazó, témagazdag jellegét.

Az IAS tematikus száma, amely a konferencia előadásai alapján készült tanulmányokat befogadta, 12 tanulmányt tartalmaz, amelyek jórészt lefedik az ünnepi tanszéki konferencián elhangzott előadások témaköreit.

A lapszám első három tanulmánya jogtörténeti, -elméleti, illetve szintetizáló, valamint jogfilozófiai szemszögből közelíti meg a központi témát. Az első tanulmány szerzője, Csehi Zoltán a Ptk. egy teljesen új, antropológiai elemzésére vállalkozik. Bemutatja, hogy a Ptk. megújult eszmerendszere – a családjog és öröklési jog szabályozásának kapcsolataiból kiindulva – milyen „embert” állít elénk. Megállapítja, hogy a Ptk.-ban jellemzően a vagyonjog dominál, amit a társasági jog kódexbe való implementálása is érzékeltet. A szerző azonban a vagyonjogi megközelítést – a Ptk. új felelősségi rendszerét is figyelembe véve – az emberi individuális tényezők tükrében, és az elvárhatóság általános mércéjén keresztül értelmezi. Landi Balázs írása számos hasonlóságot és különbséget mutat fel az 1959. évi Ptk. (régí Ptk.) és a hatályos Ptk. előkészítő munkálatai, kodifikációja és a két kódex hatálybalépését követő első tíz év módosításainak jellegzetességei körében. A kódexek első tíz évükben számos módosításon estek át, de a hatályos Ptk. továbbra is önazonosan őrzi az örök életű magánjogi értékeket, és hogy ez így maradjon, Vékás Lajost idézve, a szerző több tiszteletet követel a Ptk.-nak. A harmadik tanulmány Martonyi Zsuzsanna tollából a jog és az erkölcs jogfilozófiai megközelítésével elemzi, hogy a Ptk. mely konkrét jogszabályhelyein érhetőek tetten az André Compté-Sponville által felvázolt egyes erények, mint az udvariasság, a hűség, a bölcs elővigyázatosság, a mértékletesség, a bátorság, a

nagylelkűség és a humor. A tanulmány végkicsengéseként az erényes ember mint a Ptk. általános alanya is megszemélyesül.

A lapszám ezt követően négy tanulmányban mutatja be a családjog és a polgári jogi személyiségi jogi igények alkalmazásának kapcsolatrendszerét, különös tekintettel az emberi jogképesség kezdetével, a méhmagzat sok vitát kiváltó jogállásával, ember mivoltával kapcsolatos életvédő nézőpontokra, valamint az emberi méltóság megsértésével összefüggő jogi dilemmákra. Molnár Sarolta tanulmánya azt elemzi, hogy a tradicionálisan erkölcsi normákat tükröző családi jog az elmúlt évszázadban jelentős átalakuláson ment keresztül, amely folyamat ma is tart. A családon belüli jogsértések, mint például a hűtlenség, bántalmazás, kapcsolattartás akadályozása és a *sharenting*, sokszor túlmutatnak a hagyományos családjogi kereteken, ezért a szerző megvizsgálja a személyiségi jogi alapú igényérvényesítés lehetőségét, és hogy ennek alkalmazása mennyiben egyeztethető össze a család közösségi jellegével és érdekeivel. A következő írás Navratyil Zoltán tollából az emberi jogképesség kezdetével kapcsolatos újabb jelenségeket mutatja be a terhesség-megszakítás és az *in vitro* fertilizáció területén. Ezek elsősorban az Egyesült Államok jogalkotásában és joggyakorlatában merültek fel, és ismét felszínre hozták a *pro life* és *pro choice* vitákat. Noha egységes álláspont nem alakult ki, de az életvédő nézőpontok jogilag is egyre hangsúlyosabban fogalmazódnak meg. Pomeisl András cikke bemutatja a méhmagzat sok vitát kiváltó jogállása, valamint a terhességmegszakítás körében kialakult szabályozást, illetve az azzal kapcsolatban született alkotmánybírói határozatokat. A szerző a régi és a hatályos Ptk. rendelkezései alapján elemzi az emberi jogképesség kezdetét és a méhmagzat jogállását, megvizsgálja az ún. feltételes jogképesség fogalmát, valamint felvet néhány olyan kérdést, amely a magzat jogállását illetően rendezetlen. A következő tanulmány szerzője Kovács Helga, aki írásában rámutat a bírói gyakorlat tisztázó szerepének fontosságára, a méltóságsértő megnyilvánulások tényállásainak felderítése és pontos minősítése érdekében. Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság jogértelmezési gyakorlatát is bemutatja. A szerző továbbá a szólásszabadság egyre megengedőbb értelmezésének hatását vizsgálja az emberi méltóság megsértésének jogi megítélésére.

A polgári jog másik kiemelten szenzibilis alanya a fogyasztó, akinek az alapjogait érintő két tanulmány is bekerült a lapszámba. Gyulai-Schmidt Andrea írása a fogyasztóval szemben megvalósuló hibás teljesítés jogkövetkezményeire összpontosít, és megállapítja, hogy – az utóbbi években született uniós irányelvek hatására – a kellék- és termékszavatosság, valamint a jótállás körében is egyre sürűsödik a módosuló szabályanyag. A zöld átállás jegyében az uniós jogalkotó a cserélési szemben inkább a javítást preferálja, és erre ösztönzi a fogyasztót is. A fogyasztó bővülő lehetőségeivel egyidejűleg bonyolódik a szabályanyag, ami negatívan érinti a jogvédelem hatékonyságát. Bartl Bálint tanulmányában a termékfelelősségi szabályok Európai Unió revízióját mutatja be. A szerző többek között a termékfelelősségi tényállásokkal összefüggésben módosuló kár fogalmát, az egészségkárosodás körében megjelenő lelki eredetű megbetegedések fogalmát és az igényérvényesítés objektív tíz éves határidejének meghatározott esetekben történő meghosszabbításának háttérét ismerteti. A tanulmány elemzi még a fejlesztési kockázat egyes, tagállamokat érintő kérdéseit is.

A lapszám utolsó három írása a digitális platformok, valamint a közhiteles nyilvánosságok és a felhasználók közötti magánjogi kapcsolatok sajátosságait, újabb tendenci-

ait és a kapcsolódó adatvédelmi dilemmákat dolgozza föl. Papp János Tamás tanulmányában azt mutatja be, hogy az Európai Unió digitális szolgáltatásokról szóló rendelete (DSA) hogyan ötvözi a közjog és a magánjog hagyományosan elkülönülő jogterületeit, és miként avatkozik be az állam a digitális platformok és a felhasználók közötti magánjogi kapcsolatokba. A szerző ezt egyrészt indokoltnak tartja, másrészt viszont aggályát fejezi ki arra vonatkozóan, hogy a DSA által bevezetett kógens szabályok sokasodása túlzottan korlátozza a privátautonómiát, különösen a szerződési feltételek tekintetében, amelyek meghatározzák a felhasználók jogait és kötelezettségeit. Csapó Orsolya írásában a cégnyilvántartás, a későbbiekben a jogi személyek nyilvántartása és az ingatlannyilvántartás reformjának apropóján vizsgálja a közhiteles nyilvántartások átláthatóságát. A ‘közhitelesség’ normatív tartalmát többek között a helyesség, a köztudomás, a teljesség és a jóhiszeműség értelmezésén keresztül ragadja meg. A szerző a továbbiakban rámutat az elektronikus eljárásban rejlő átláthatósági problémák mellett a digitális állam koncepciója mentén megvalósuló digitális állampolgárság valamennyi állami nyilvántartás és szakrendszer összekapcsolásának alapjogi és magánjogi dilemmáira. Végül Necz Dániel tanulmánya az európai mesterséges intelligencia rendelet által meghatározott tiltottnak tekinthető MI-gyakorlatok körét mutatja be. A cikk a tiltott MI-gyakorlatok és egyes kockázatosnak tekinthető MI-rendszerek alkalmazásával kapcsolatos adatvédelmi szempontok és főbb kockázatok körében a biometrikus adatkezelés, az egyes kockázatértékeléshez használt rendszerek és a *web scraping* adatvédelmi kihívások bemutatására is vállalkozik.

Budapest, 2025. január

Gyulai-Schmidt Andrea
egyetemi docens (PPKE JÁK)
a lapszám vendégszerkesztője

